

JOAN JOSEP ISERN

«Triadú era un crític amb idees pròpies»

Joan Josep Isern és el comissari de l'Any Joan Triadú. Amb ell va coincidir durant anys a les pàgines del suplement de Cultura del diari 'Avui' i coneix com ningú la seva tasca de crític amb bon ull per a les joves promeses i veritable passió per Carles Riba.

Fotografies de Jordi Play / [instagram.com/jordiplay](https://www.instagram.com/jordiplay)

Ha escrit que a Triadú li agradava dir “Jo vinc de baix” per reivindicar el seu origen popular. Quin fons de veritat hi ha?

—Els pares provenen d'Olot (la Garrotxa). El pare era un obrer d'arrels anarquistes. Crec que el germà, fins i tot va formar part d'escamots que van estar a punt de cremar el monestir de Ripoll —gent abrindada, doncs. I la mare, sense ser rica ni aristocràtica, era d'una família una mica més elevada. Això va fer

que els pares de la núvia s'hi oposaren durant un temps. Però al final, com a les bones pel·lícules, es van casar. El pare va trobar feina a Ribes de Freser, a la Colònia Recolons i allà va néixer Triadú. És un cas rar perquè ell va ser fill únic: no l'únic fill que va sobreviure de quatre o de tres, no; era fill únic. Llavors sempre va mantenir aquest nucli familiar molt cohesionat. Quan el conflicte de les selfactines, que va donar molts problemes en el sector del tèxtil, el pare va ser acomiadat. Li van donar una carta de reco-

manació per a una fàbrica de Barcelona; ell se n'hi va anar, en principi sol, però de seguida baixaran també de Ribes la dona i el fill. Això era l'any 1924, aproximadament. S'instal·len al carrer de les Carolines de Gràcia, que és d'on sortirà, el 1956, quan es casa, per anar 150 metres més enllà, a la casa de la Riera de Cassoles.

—**Abans Príncep d'Astúries...**

—Això mateix. El 30 de setembre, posarà una placa de commemoració a la casa on va viure sempre després del ca-

sament. Del 1956 fins al 2010. La seva joventut l'explica molt bé a les *Memòries d'un mestre adolescent*. Un dia, cap al 2000, remenant armaris va descobrir uns dietaris de quan era mestre. Quan tenia setze anys i mig, al gener del 1938, la Generalitat convoca unes places per mestres, per cobrir molts llocs vacants perquè la majoria eren al front. No calia ser mestre; amb batxillerat ja n'hi havia prou. I ell s'hi va presentar, va guanyar una plaça a Granollers i va marxar, amb gran alegria seva, perquè marxar a Granollers volia dir alliberar la seva família d'una boca que alimentar. Llavors, d'aquests orígens humils no en va reneugar mai. Entre aquests orígens i l'empremta que després li dona en Carles Riba, aquella filosofia del ribisme, fan que la seva vida sigui molt frugal i molt discreta.

—També és influència de Riba la contínua recerca de l'excel·lència?

—Això ja es veu quan funda la revista *Ariel* amb Verrié, Palau i Fabre, Xavier Romeu i Miquel Tarradell. Amb *Ariel* juguen a l'excel·lència. En quin sentit? *Ariel* no estava feta amb el ciclostil i de premsa i corrents com els papers dels partits clandestins —que, pobres, prou que feien— sinó com si fos una revista normal i corrent, com les que es feien a París a l'època. Amb il·lustracions, una maqueta perfecta... Agafes la revista *Ariel* i et treus el barret. Això sí, noucentista, res a veure amb el modernisme. Però és un producte que avui dia encara té cara i ulls. Aquesta mateixa autoexigència amb l'estètica la tenen també amb els continguts. Triadú comença dient: "estic molt d'acord amb els que diuen 'entre tots ho farem tot', però el que fem, fem-ho bé".

—I aquesta exigència és herència de Riba?

—Tota la penya al voltant d'*Ariel* identifiquen excel·lència amb Riba, perquè Riba és autoexigència. Per a aquesta gent no es tracta només de dir "ostres, pobres, prou que fan d'escriure en català els diumenges a la tarda". No. Ells diuen: "Prou que fan, però que ho facin bé".

—El llibre de Joan Triadú que aixecarà més polèmica serà l'*Antologia de la poesia catalana 1900-1950 del 1951* i serà precisament per la seva aposta per la poesia de Carles Riba.

—La gran polèmica comença perquè el més revolucionari de l'*Antologia de la poesia catalana* és que situa en el centre geomètric, al mig de l'índex, un capítol únic dedicat a un poeta que es diu Carles Riba. Així destacava gràficament Triadú el paper de pivot de Riba, al voltant del qual s'organitza tota la poesia dels anys cinquanta.

—En aquell moment, quina importància tenia Carles Riba?

—No era un desconegut. Abans de la guerra havia propiciat molt Espriu i Rosselló-Pòrcel. Però era un poeta molt simbolista, molt complicat, diguem-ne (no m'agrada el terme). Necessi-

taves, per llegir-lo, una certa formació i una certa predisposició a llegir-lo.

—Estava molt lluny de ser un poeta popular.

—Havia tornat de l'exili el 1943. Quins eren els autors populars en aquell moment? Josep Carner i Josep Maria de Sagarra. Triadú els hi posa, naturalment, a l'*Antologia*, però ni en un paper central ni en un capítol únic. Carner comparteix capítol amb en Guerau de Liost i al Sagarra el posa amb un parell més. A més a més, del Sagarra, selecciona sis o set poemes de les seves primeres obres que, per a ell —segons explica a la introducció—, li semblen les més interessants. Això va generar una doble controvèrsia. Primera, la dels que no hi eren i pensaven que hi havien de ser, i després la dels que no hi estaven d'acord, amb aquest paper central del Riba. L'època també ajudava a donar més ressò a la polèmica i per això tot el 1951 hi va haver un debat intens, que després va continuar a l'exili.

—En Fages de Climent de seguida li dedica un epigrama: "Aquest pobre Triadú / que per triar no té do / si quan tria, tria dur, / és que és un mal triador".

—Sí, i en Tomàs Roig i Llop en fa un altre de semblant.

—I el poeta Antoni Ribera va publicar a *Res-sò*: "Ai, Triadú, ets massa dur en la tria! / Guaita les ombres dels que has rebutjat / com rondon la famosa Antologia / i et demanen un xic de pietat!"

—Encara hi posa un altre vers, que és el que a mi m'ha donat el títol de la meva conferència: "Triadú, cuando mueras, ¿qué harás tu?".

—Això era una cançó.

—Sí, ara molta gent no sap què vol dir. Però jo, que soc de l'any cinquanta, encara em sona, perquè el 1943 Bonet de San Pedro va tenir un èxit esclatant amb...

—..."Rascayú, cuando mueras, ¿qué harás tu"?

—Sí, una cançó que el 1943 deia: "Rascayú, cuando mueras, ¿qué harás tu? Tú serás un cadáver nada más" i explica la història d'un enterramorts que se li mor l' enamorada (el mite de la núvia cadàver, típic de la literatura fantàstica del XIX). Doncs de seguida van declarar aquesta cançó no radiable. Hi ha diverses teories: o perquè ja hi havia hagut molts morts, entre la Guerra civil i la Segona Guerra Mundial, encara activa a Europa, com per parlar-li més de morts.

→ —**Era una cançó festiva...**

—Sí, era un fox molt ballador. Una altra versió és que l'església no va veure clar el vers que diu "Cuando mueras serás un cadáver nada más". És un torpede contra el dogma de fe de la vida eterna i la resurrecció de l'ànima. Per tant, allò era anatema. El fet és que, en aquella època, les modes no anaven tan supersòniques com ara i, el 1951, l'Antoni Ribera li dedica un vers amb aquell fragment de la cançó però canviant el nom: «Triadú, cuando mueras, ¿qué harás tu? Tú serás un cadáver nada más...». Ribera, nascut el 1920, ja havia escrit alguna cosa de poesia i narrativa i, per tant, era pretesament antologable. És clar, quan no s'hi va veure, es va empenyar i va publicar el poema a la revista *Ressò*.

—**Destaca molt que Triadú apostava per nous valors literaris.**

—Sí. Un exemple és Calders, que surt a l'*Antologia de contistes catalans* quan era pràcticament inèdit. I un altre exemple: l'any 1957 un xicotet mallorquí que ningú coneix escriu una obra de teatre. Triadú en fa una crítica elogiosa. Aquell xicotet es deia Baltasar Porcel. Porcel es posa en contacte amb Triadú i li explica per carta que a Mallorca no té futur i li demana consell per anar a viure a Barcelona, si creu que s'hi podrà guanyar la vida i trobar un lloc on viure. I Triadú li diu: "És molt senzill. Vingui a casa meua". I durant tot l'any 1959, Porcel viu a casa de la família Triadú. Després se'n va anar, evidentment, i va trobar feina a Mobles Maldà, gràcies a Ermengol Passola. Tota la vida va tenir un agraïment molt gran per a en Triadú.

—**La seva fe catòlica va marcar la crítica literària de Triadú?**

—Quan el van nomenar Escriptor del Mes el 1993, Triadú signa un text d'aquests que va escriure en estat de gràcia. En l'opuscle que editaven amb ocasió de l'Escriptor del Mes, Triadú escriu un apartat de dues pàgines que sempre es titulava "Qui soc i per què escric". Ell explica que va descobrir que era creient quan l'església "no era catalana ni, externament, cristiana" però això li provoca un dilema. Triadú diu: "Vaig haver de conciliar la meua opinió lliure i la meua consciència moral. Mai no les he pogut separar. Amb el temps, però, els criteris de qualitat han superat els prejudicis i les ignoràncies, fins que literatura i cristianisme no han estat antagonics, sinó complementaris".

—**Ho va saber separar?**

—Quan escrivia a la revista *Forja*, aquesta revista era la publicació de la congregació de la Mare de Déu de Montserrat de Virtèlia. Catolicisme català. L'agost de 1954 es mor la senyora Colette, escriptora francesa que en aquell moment era el summum. La senyora Colette ho tenia tot (estrangera, divorciada, fumadora, bisexual, ma-

"A diferència de Castellet i Molas, Triadú no té ni una editorial ni una càtedra al darrera".

tacapellans) però escrivia excelsament. Llavors Triadú, a l'octubre de 1954, escriu un article titulat *Colette*, en el qual explica que la senyora Colette no era un exemple a seguir, però era una gran escriptora i ho argumenta i cita tres o quatre llibres de Colette demostrant que l'ha llegida. Per a mi aquest article n'és un exemple clar. Però, a més, cal recordar que Triadú és el primer que parla bé de Terenci Moix —que en aquell moment ja era un home complicat. I del Monzó. I del Màrius Serra. Està al corrent del que passa a fora. És el primer que parla de Marguerite Yourcenar. Quan Vicenç Villatoro guanya el seu primer Premi Sant Jordi amb *Evangelí gris*, en Triadú, que estava al jurat, demana a Proa de fer el pròleg i allà explica que la seva literatura li recorda la de Yourcenar.

—**Era un crític que anava a la seva?**

—Ara és molt diferent però als anys setanta i vuitanta —que és quan jo vaig començar a treballar—, en els saraus literaris t'hi havies de fer veure perquè cada dia hi havia una presentació o algun premi. Allà ens coneixíem i si algú volia fer carretera literària havies d'ensenyar la cara. A en Triadú no el coneixia ningú perquè ell no anava a aquests saraus; ell es quedava a casa seva llegint i escrivint articles. És, per tant, un personatge peculiar.

La seva trajectòria és la d'un personatge amb idees pròpies. Per exemple, als anys seixanta, hi ha la unitat del catalanisme i, a partir del 1962 o 1963, coincidint amb la publicació de l'*Antologia* de Castellet-Molas. Aquella antologia parteix d'unes premisses absolutament diferents a les de Triadú. No és que sigui una contestació. Entre Castellet-Molas i Triadú hi havia un respecte mutu. Però llavors comença la recerca de la modernitat; entra en acció el PSUC i en el camp pedagògic es crea l'Associació de Mestres Rosa Sensat que defensa l'escola pública (catalana però pública). I Triadú, que està vinculat a l'escola privada, no s'apunta a aquest viatge a la modernitat.

—És un viatge cap a l'esquerra i el laïcisme que ell no vol fer?

—Està convençut que ell està en el lloc que li pertoca a ell. No cal oblidar que, a diferència de Castellet i Molas, Triadú no té ni una editorial ni una càtedra al darrere. I això encara accentua més la seva actitud d'anar a la seva. Llavors, durant els setanta molta gent comença a evolucionar, a buscar la modernitat, i es generen molts disgustos. Tots aquests estaven a la trinxera. Després s'ha vist que, quan molts fan el tomb i tornen a la idea inicial, Triadú ja hi era. Per tant, Triadú és un personatge respectat. Hi ha qui diu que

era de Convergència. Home! Sí que votava CiU, ja t'ho puc assegurar, però no és que fos de Convergència. Els Benet, els Martorell i també en Triadú, abans que el Pujol s'inventés Convergència Democràtica, ja feien brega. No va necessitar convertir-se a res.

—Ja era un conservador religiós, catalanista i antifranquista.

—Sí, era un catalanista, evidentment antifranquista. Antifranquistes ho érem tots. Hi havia els inspirats pel socialisme marxista i els que no. Entremig és quan en Solé Tura hi va ficar cullerada i diu allò del catalanisme i la revolució burgesa i entronitza la idea que el catalanisme és conservador. I aquesta dicotomia —la Catalunya-ciutat i la Catalunya-completa— on la Catalunya-ciutat és la del modernisme i l'endreqada mentre que la Catalunya rural és can pixa...

—Era més catalanista el PSUC?

—Sí, però a principis dels vuitanta implomona.

—En aquell moment, el Triadú crític castiga alguns escriptors del PSUC?

—No. Era un home molt pràctic. Perquè entengueu el personatge d'en Triadú. Quan el 1976, es crea l'*Avui*, en Faulí, el primer director li demana un article setmanal. I Triadú li diu sí però no: "Una setmana et parlaré d'un llibre d'actualitat però l'altra em dedicaré a fer articles de recopilació del que ha estat la novel·la catalana de la postguerra cap aquí. I quan acabi amb la novel·la faré el mateix amb la poesia". En Faulí va estar d'acord i durant dos anys ben bons apareixen, setmanes sí setmana no, articles seus de quan Villangómez, de Cantonigròs, etc. Per què? Perquè ell veu que som al 76, en Franco ja és mort però que hi ha un passat que, si no l'explica ningú, es perdrà. O es diluirà o quedarà en mans de qui vulgui explicar-ho a la seva manera. Així s'avança. Després publicarà aquests llibres a 62, a Llibres a l'abast, *La novel·la catalana de postguerra* i *La poesia catalana de postguerra*.

—Amb en Joan de Sagarra i Josep Carner va tenir mala relació?

—No és que tingués mala relació. Sagarra era un frívol i no es van buscar, diguem-ne. I en Carner estava exiliat. S'ha volgut, d'una manera equivocada i interessada, posar Triadú en contra de Carner, però no és cert. Ni s'avenien ni no s'avenien. No tenien relació. Per bé que, quan acaba la seva estada a Liverpool, Triadú fa una marra-da, passa per Brussel·les i va a veure en Carner perquè li doni uns textos per a l'*Antologia de la poesia catalana*. I una de les cartes que s'escriuen després és l'últim article que publicarà Triadú, ja no en vida sinó pòstum. L'últim article de Triadú reproduïa aquella carta que li havia enviat Carner. Per tant, la relació amb en Carner no existia per la llunyania, però se li ha volgut fer-lo abanderat d'un anticarnerisme que Triadú no practicava. •